

Criteris per al procés d'elaboració del nou mapa de la formació de persones adultes de Catalunya

1. Consideracions prèvies

La planificació de l'oferta de Formació de Persones Adultes ha d'identificar les característiques del dispositiu que possibiliti l'accés a aquesta formació per a tothom, independentment del gènere, de les característiques personals i dels llocs de residència. Per a l'elaboració d'aquest mapa cal tenir en compte dos aspectes que condicionen el procés:

- a. Està en curs de discussió prèvia i elaboració la nova Llei d'educació permanent de Catalunya, que establirà el marc d'actuació en el qual caldrà establir la nova planificació de l'oferta de Formació de Persones Adultes. Aquest procés obert, de gran transcendència de cara al futur, condiciona lògicament l'elaboració del nou mapa. Per tant, fins que no conclogui el procés de debat de la llei no es disposarà de tots els elements necessaris per a perfilar les característiques de la nova planificació, del nou mapa. No obstant això, és evident que es pot i cal avançar en la definició de criteris que orientin els processos de planificació de l'oferta atès que existeix consens en la definició de l'oferta de Formació de Persones Adultes i en la necessitat d'estendre-la i fer-la accessible a tota Catalunya.
- b. Cal fer, també, alguna precisió semàntica sobre el concepte de "mapa" de l'oferta de Formació de Persones Adultes. No podem parlar d'un mapa entès com a foto fixa, com a resposta a la demanda potencial o efectiva d'un determinat moment sense establir els criteris i procediments que marcaran la seva capacitat d'evolució i d'adaptació a noves demandes. Volem parlar, per tant, de criteris i procediments per a la planificació d'una oferta de Formació de Persones Adultes que doni resposta, en primera instància, a la demanda efectiva d'aquesta formació i, a llarg termini, a les necessitats existents i degudament identificades.

2. Definició i abast de la FBPA

(es reproduïx el text ja consensuat relatiu a l'oferta educativa)

L'oferta educativa dels centres i aules de formació de persones adultes té com a finalitat donar resposta a les necessitats i demandes formatives de l'entorn, tot fent especial incidència en els ensenyaments inicials, en especial l'aprenentatge de la llengua catalana adreçat a persones nouvingudes, i a la formació bàsica.

a. Estructura i característiques de l'oferta

L'oferta educativa de formació de persones adultes s'estructura en els blocs i ensenyaments següents:

Ensenyaments Inicials

Els ensenyaments inicials tenen com objectiu que les persones destinatàries adquireixin el grau de competència mínima en les àrees indicades, per desenvolupar-se en la societat actual.

Amb caràcter general, s'organitzen trimestralment, no obstant, queda oberta la possibilitat de fer una altra distribució d'acord amb les necessitats del grup, de l'organització del centre o aula, i de la demanda de l'entorn.

Iniciació a la llengua catalana

S'estructura en un *curs d'acolliment lingüístic* i un *curs de nivell bàsic*. D'acord amb el *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*, aquests cursos s'adscriuen dins del nivell A d'usuari bàsic, de domini de la llengua. Els continguts dels cursos incorporen aspectes relacionats amb l'entorn i fan especial èmfasi en els trets singulars i identitaris de la societat catalana que permetran una millor adaptació de les persones nouvingudes al país d'acollida.

El *curs d'acolliment lingüístic* se centra en les competències de la llengua oral tot i que pot incorporar objectius comunicatius de llengua escrita. S'adreça a persones amb desconeixement de la llengua catalana i té com a finalitat que aquestes persones adquireixin competències comunicatives mínimes en aquesta llengua.

El *curs de nivell bàsic* amplia les competències en llengua oral i escrita fins al nivell A2 d'usuari bàsic definit en el *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*.

Iniciació a la llengua castellana

S'estructura en un curs de nivell inicial que s'adreça a persones amb desconeixement de la llengua castellana i té com a finalitat que aquestes persones adquireixin competències comunicatives mínimes en aquesta llengua per desenvolupar-se en la societat actual. Se centra en les competències de la llengua oral i incorpora objectius comunicatius de llengua escrita. D'acord amb el *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*, aquest curs s'adscriu dins del nivell A d'usuari bàsic, de domini de la llengua.

Iniciació a una llengua estrangera

La llengua anglesa i la llengua francesa són les que s'impartiran amb caràcter prioritari dins d'aquests ensenyaments.

L'ensenyament inicial d'una llengua estrangera, **anglès/francès**, s'adscriu dins del nivell A1 d'usuari bàsic, de domini de la llengua del *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*. Se centra en les competències de la llengua oral tot i incorporar objectius comunicatius mínims de llengua escrita.

S'adreça a persones amb desconeixement d'aquestes llengües.

Iniciació a la informàtica

S'organitza en un curs d'alfabetització digital que té com a objectiu facilitar l'adquisició de les competències mínimes i els conceptes bàsics en tecnologies de la informació i comunicació per desenvolupar-se en la societat actual.

S'adreça a persones amb desconeixement de les tecnologies de la informació.

Formació bàsica

Són els ensenyaments regulats pel decret 213/2002, pel qual s'estableix l'ordenació curricular de la formació bàsica de les persones adultes.

Cicle de formació instrumental

D'acord amb el Decret esmentat, s'organitza en tres nivells d'aprenentatge. Les persones que assoleixen els continguts d'aquest cicle obtenen el certificat de formació instrumental.

Dins d'aquest cicle, l'Administració educativa podrà autoritzar adaptacions curriculars i metodològiques adequades als interessos i necessitats canviants del grup destinatari d'aquests ensenyaments, per tal de fer possible l'assoliment dels objectius del currículum establert.

Cicle d'educació secundària

D'acord amb el Decret 213/2002, s'organitza en tres àmbits i aquests en mòduls. Les persones que assoleixen els continguts d'aquest cicle obtenen el títol de graduat en educació secundària.

Preparació per a les proves d'accés

Les hores de dedicació setmanals per a cada un dels ensenyaments s'establiran segons les matèries impartides.

En el cas de la preparació per a la prova d'accés a cicles formatius de grau mitjà es garantirà una durada mínima de 300 hores.

Si el centre o aula no disposa de professorat amb especialitat o titulació adient per impartir matèries corresponents a la preparació de les proves d'accés a aquests ensenyaments, s'establiran les mesures necessàries

per tal que professorat d'IES imparteixi, dins del seu horari lectiu els continguts esmentats.

Competències per a la societat de la informació.

Són les competències bàsiques en tecnologies de la informació i en una llengua estrangera per desenvolupar-se en la societat actual. Els cursos s'adrecen a persones amb coneixements inicials de tecnologies de la informació i/o de les llengües estrangeres, anglès/francès.

Informàtica d'usuari

Té com objectiu millorar el nivell de coneixements de les tecnologies de la informació i les aplicacions informàtiques més habituals.

Llengua estrangera nivell funcional

D'acord amb el *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*, aquest curs s'inscriu dins del nivell A2, d'usuari bàsic, de domini de la llengua. Parteix dels coneixements mínims del nivell més baix de l'ús generatiu de la llengua per tal d'arribar a l'adquisició d'unes competències comunicatives que garanteixin l'ús funcional d'aquesta llengua en les situacions més quotidianes.

b. Modalitats i metodologia

Els ensenyaments que s'imparteixen als centres i aules de formació de persones adultes són en la modalitat presencial. El cicle d'educació secundària també es pot impartir en la modalitat a distància als centres i aules que estiguin autoritzats a treballar en aquesta modalitat.

Els centres i aules de formació de persones adultes poden incorporar la metodologia d'autoformació en l'organització de l'oferta formativa.

3. Models de centre

Caldria preveure la tipologia de centres següent, que defineix tres tipus de centre que poden ser complementaris en un mateix municipi:

Centres específics

Són centres ubicats en equipaments municipals que ofereixen parcialment o totalment l'oferta educativa prevista per a la Formació de Persones Adultes. Com a idea inicial, es fan les següents previsions en funció de les dimensions demogràfiques dels municipis que els acullin:

- En poblacions de més de 30.000 habitants, normalment es tractarà de centres d'una certa dimensió (a tall d'exemple podrien ser claustres amb un mínim d'11 docents, amb unes sis aules polivalents i tres d'especialitzades per poder fer autoformació, informàtica i un laboratori

de ciències i tecnologia), amb una capacitat per uns 150 alumnes simultanis en doble o triple torn de matí, tarda i vespre.

- En poblacions de més de 10.000 habitants, normalment estaran ubicats en equipaments municipals multifuncionals, on s'integrarien diverses ofertes (ocupacional i normalització lingüística).

En tots els casos es promourà la gestió dels equipaments disponibles al municipi o a la comarca per tal d'ubicar accions de proximitat en determinats col·lectius vulnerables.

Oferta de Formació de Persones Adultes en centres ordinaris

Una segona opció, que pot ser complementària a la dels centres específics, és que els centres ordinaris atenguin les necessitats de Formació de Persones Adultes identificades en l'àmbit municipal i/o comarcal.

En una primera fase es tractaria d'ubicar centres o aules de formació en els espais d'un centre ordinari d'educació secundària, omplint la franja horària de tarda i vespre. En una segona fase, amb les modificacions pertinents del reglament d'organització dels centres (ROC), el centre de formació s'integraria en el centre ordinari, transformant-se en un departament específic. És adequat per a qualsevol tipus de població que disposi d'un IES.

Aquesta opció està contemplada en el Decret 72/1994, de 6 d'abril, pel qual es regulen els centres de formació d'adults (DOGC 1884, 15.04.1994) que estableix en l'article 6.3 de requisits mínims dels centres de formació d'adults: "Els centres docents ordinaris poden tenir en la mateixa seu centres i aules de formació d'adults on s'imparteixi la formació instrumental i bàsica".

Centres de suport a la formació a distància

En poblacions petites, allunyades dels nuclis urbans i amb pocs equipaments educatius, l'opció de centres o punts de suport per a la formació a distància i l'autoformació sembla la més adequada. Podrien estar ubicats en diversos espais, com per exemple equipaments municipals adequats per a una aula d'autoformació, exclusiva o compartida, o en determinats espais d'un IES.

Aquests centres o aules estarien adscrites al programa o centre de formació a distància del Departament d'Educació. Des dels centres de suport es gestionaria la matrícula i el seguiment de l'alumne. L'assessorament, la formació i l'avaluació, en tots els casos, es faria des del centre de formació a distància del Departament d'Educació.

Aquesta opció té un gran potencial per a potenciar l'equilibri territorial en l'oferta de Formació de Persones Adultes.

4. Anàlisi prospectiva de necessitats i demanda de Formació de Persones Adultes

Destinatari

A expenses del futur desenvolupament de la Llei Orgànica d'Educació i dels resultats del debat sobre la Llei d'Educació Permanent catalana, considerem provisionalment que els destinataris prioritaris de la Formació de Persones Adultes han de ser les persones entre 18 i 64 anys amb necessitats de formació bàsica.

Aquesta prioritització dels destinataris no és en cap cas exclouent. De forma excepcional, caldria incloure, per exemple, els joves nouvinguts de més de 16 anys sense escolarització en el seu país d'origen, així com persones de més de 64 anys que vulguin cursar alguns dels ensenyaments contemplats en l'oferta educativa de la Formació de Persones Adultes. Prioritzar no vol dir excloure sinó dimensionar el sistema per a donar resposta als principals reptes plantejats.

Necessitats de Formació de Persones Adultes a Catalunya (demanda potencial)

L'informe que la Consellera va encarregar a principis d'any al Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu sobre la Formació de Persones Adultes proporcionarà les dades necessàries i suficients per a dimensionar les necessitats de formació existents en aquest àmbit educatiu. Atès que la finalització de l'informe està prevista per a principis de 2006, no és possible encara disposar d'aquestes dades.

No obstant això, i amb la provisionalitat que fa al cas, transcrivim la síntesi d'algunes constatacions incloses en el resum de l'Informe de Progrés de l'esmentat estudi, que permeten d'anar esbossant les magnituds de les necessitats de Formació de Persones Adultes:

1. Nivell de formació de les persones adultes.

- 8 de cada 10 persones a Catalunya són adultes
- 4 de cada 10 persones adultes no tenen cap títol del sistema educatiu (aquesta situació afecta a gairebé 2 milions de persones: 1.961.757)
- 3 de cada 10 persones adultes només tenen estudis equivalents a EGB, ESO o FP de 1er grau.
- 1 de cada 2 persones que acaben els estudis obligatoris continua estudiant.
- Només 3 de cada 10 joves té estudis mitjans.

2. L'atur segons el nivell de formació

- *3 de cada 4 persones aturades només tenen estudis obligatoris acabats o inacabats. A mesura que augmenta el nivell de formació disminueix el percentatge d'atur i augmenta la taxa d'ocupació; una relació que esdevé més intensa en el grup de les dones. Això implica que el nivell de formació està relacionat amb la inserció laboral, especialment per a les dones.*

3. Desequilibris territorials

- *La distància en nivell de formació de la població entre comarques com el Barcelonès, el Vallès Oriental, el Vallès Occidental o el Tarragonès, que presenten elevats nivells de formació, i comarques com el Baix Ebre, l'Alt Penedès o la Garrotxa, que presenten uns nivells força baixos, planteja la necessitat d'avançar cap a un model d'igualtat d'oportunitats entre territoris que no tenen els mateixos nivells.*

4. El risc de pobresa segons el nivell de formació

- *Gairebé 1 de cada 2 persones sense estudis és pobre. El risc a la pobresa no està igualment distribuït, afecta en major mesura a les persones amb un nivell de formació més baix, especialment a les que no tenen estudis primaris. La formació es constitueix com una mesura per evitar el risc a la pobresa i una manera de combatre l'exclusió social.*

5. Població estrangera

- *De l'any 2000 al 2004 el percentatge d'immigrants a Catalunya s'ha multiplicat per 4.*
- *A Girona és on hi ha el major percentatge de població estrangera (9,1)*
- *El nivell de formació de la població estrangera és similar a la del conjunt de la població (aproximació feta a partir de les dades referides a Sabadell)*

6. Comparació del nivell de formació de Catalunya amb Espanya, Europa i la OCDE

- *A Catalunya un 64% de la població no ha assolit una titulació més enllà de l'obligatòria, en canvi al conjunt de països de la Unió Europea dels 15 un 60% de la població adulta té estudis superiors als obligatoris.*

- *Els països on hi ha un menor percentatge de població amb estudis secundaris postobligatoris són en primer lloc Portugal, seguit d'Espanya i Itàlia. Els percentatges de Catalunya són similars als d'Espanya.*
- *A Catalunya només un 62% dels joves ha finalitzat la segona etapa d'educació secundària, mentre que a la Unió Europea representen un 76%.*
- *A Catalunya només 3 de cada 100 persones han participat en algun curs de formació durant el 2004. La participació en processos de FpA és la més baixa d'Europa després de Grècia*
- *El nivell de formació a Catalunya és similar al de la mitjana espanyola. Les CCAA amb un major nivell de formació són Madrid i el País Basc, i amb menor nivell de formació Castella –La Mancha i Extremadura.*

7. Participació en centres i aules de FpA a Catalunya

- *Del 35% de la població catalana que no ha acabat els estudis obligatoris només un 1% està matriculada en centres i aules de FpA.*
- *1 de cada 3 persones matriculades és estrangera i es concentra en els programes d'aprenentatge de la llengua.*
- *2 de cada 3 persones matriculades són dones.*
- *6 de cada 10 persones matriculades tenen menys de 45 anys.*
- *4 de cada persones són adults joves entre 25 i 44 anys.*
- *2 de cada 10 persones són joves entre els 18 i els 24 anys.*

8. Formació als Centres Penitenciaris i de Justícia juvenil

- *L'any 2003 un 42,9% de la població penitenciària es va matricular en algun programa de la formació reglada.*
- *Des de l'any 2000, a Catalunya ha crescut el nombre de població penitenciària que fa estudis reglats, mentre que a Espanya a disminuït.*
- *7 de cada 10 persones matriculades l'any 2004 ho està en la formació instrumental.*

Demanda efectiva de Formació de Persones Adultes

Prenent com a referent l'oferta educativa pública de Formació de Persones Adultes en els darrers tres anys, el quadre següent expressa l'evolució de les matrícules (altes) enregistrades en els darrers tres cursos acadèmics:

	CURS 2002-03		
	PUBLICS		TOTAL
	GENERALITAT	MUNICIPALS	
ENSENYAMENTS INICIALS	19.037	731	19.868
FORMACIÓ BÀSICA	14.237	895	15.195
PREPERACIÓ PROVES D'ACCÉS	5.922	672	6.634
TOTAL	39.196	2.298	41.697
	CURS 2003-04		
	PUBLICS		TOTAL
	GENERALITAT	MUNICIPALS	
ENSENYAMENTS INICIALS	22.079	1.919	24.014
FORMACIÓ BÀSICA	14.375	930	15.322
PREPERACIÓ PROVES D'ACCÉS	5.995	802	6.845
TOTAL	42.449	3.651	46.181
	CURS 2004-05		
	PUBLICS		TOTAL
	GENERALITAT	MUNICIPALS	
ENSENYAMENTS INICIALS	23.238		23.238
FORMACIÓ BÀSICA	15.047	903	15.950
PREPERACIÓ PROVES D'ACCÉS	6.521	1.341	7.862
TOTAL	44.806	2.244	47.050

Aquest quadre expressa la demanda atesa en els darrers anys, si bé cal tenir en compte algunes consideracions complementàries. En primer lloc, l'Informe sobre una mostra de 111 centres i aules de Formació de Persones Adultes realitzat per la Inspecció educativaenguany, que aporta informació d'interès sobre el nombre d'alumnes per grup a cadascun dels ensenyaments:

	Ens. Inicials	Form. Instr	GES	Accés FPGM	Accés FPGS	Accés U >25
Al./grup	13,15	13,75	17,9	17,56	31,1	30,5
Ràtio	25	25	35	35	35	35
Dif.	11,85	11,25	17,1	17,44	3,9	4,5

El mateix Informe assenyala que *el percentatge d'alumnat que assisteix, segons declaració del professorat, a classe varia entre el 76,1 % en els ensenyaments instrumentals i el 53,7 % en els de preparació per a les proves d'accés als cicles formatius de grau superior. Cal millorar els sistemes de control d'assistència de l'alumnat, sobretot en els ensenyaments reglats que impliquen una avaluació continuada.*

Aquestes dades assenyalen que la capacitat d'oferta dels centres i aules no està encara saturada, per bé que l'experiència mostra que a nivell local, en

determinats períodes de l'any i per a determinats ensenyaments, poden produir-se dificultats en l'admissió d'alumnes. En tot cas, però, aquesta demanda inicialment no atesa és absorbida posteriorment pels centres i aules, donant com a resultat un dispositiu amb capacitat suficient per a atendre la demanda actual però insuficient per a absorbir un creixement significatiu de la demanda.

Previsions de creixement de la demanda i procediment per a l'extensió de l'oferta

Escenaris de futur

Tots els informes i estudis actualment disponibles coincideixen a constatar la necessitat de creixement de l'oferta de Formació de Persones Adultes, molt especialment en allò que fa referència a la formació d'acollida i la formació instrumental i bàsica. Evidentment, pel seu enfocament específic, l'informe del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu acabarà de donar les dades i les pautes per a orientar i perfilar adequadament aquest creixement.

A tall de primera hipòtesi de treball –i, per tant, amb tota la provisionalitat que això comporta– s'està considerant, en l'horitzó 2015, un increment de la capacitat d'oferta dels dispositius públics de Formació de Persones Adultes que permeti arribar al lílindar del 3% de la població adulta que no ha acabat els estudis obligatoris matriculada en una escola de formació de persones adultes. Aquest objectiu s'assoliria mitjançant increments anuals globals del 20% en les places públiques, amb la corresponent dotació dels recursos necessaris per a garantir un procés educatiu de qualitat i adequat a l'especificitat de l'aprenentatge de les persones adultes.

Procediment

Aquests increments en el nombre de participants en activitats de Formació de Persones Adultes, cal aplicar-los d'acord amb una anàlisi de necessitats acurada i amb una planificació de l'oferta feta conjuntament per les corporacions locals i els Serveis Territorials del Departament d'Educació en el marc de les instàncies comunes que es creïn a aquest efecte. Això evitarà un creixement desordenat i la dedicació d'esforços allà on realment són necessaris, tot garantint l'equilibri entre l'oferta i la demanda.